

Το παρελθόν, παρόν και μέλλον των δημόσιων επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας

Διεθνής και Εγχώρια εμπειρία

Γ. Ευσταθόπουλος

26.6.2014

Ενότητες

1. Δημόσιες επιχειρήσεις: ένα αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής ιστορίας του 20^{ου} αιώνα.
2. Παράγοντες και πολιτικές αμφισβήτησης των δημόσιων επιχειρήσεων (1979-2014).
3. Αποτίμηση νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στο τομέα της ενέργειας (ιδιωτικοποιήσεις + ανταγωνισμός).
4. «Απο-ιδιωτικοποιήσεις» και κινήματα κατά των ιδιωτικοποιήσεων.
5. Η έννοια του Δημοσίου Συμφέροντος στον τομέα της ενέργειας.
6. Εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων της ενέργειας με όρους δημοσίου συμφέροντος.

1. Δημόσιες επιχειρήσεις: ένα αναπόσπαστο τμήμα της οικονομικής ιστορίας του 20^{ου} αιώνα

Ιστορικές συνθήκες ίδρυσης & ανάπτυξης του θεσμού της
δημόσιας επιχείρησης

(1930' => 1979)

Ιστορική αναδρομή

- Η εξέταση της ιστορικής διαδρομής των δημόσιων επιχειρήσεων παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για τις συνθήκες ίδρυσης, ανάπτυξης και αμφισβήτησης του εν λόγω θεσμού:
 - αποφυγή υπεραπλουστεύσεων, αφορισμών και γενικεύσεων που οδηγούν σε πόλωση και δυσχεραίνουν τη δημόσια συζήτηση
 - καλύτερη αποτίμηση των προκλήσεων που ανακύπτουν σήμερα από το πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων στην Ελλάδα.

Κρίση του '30: Απαρχή του θεσμού

- Η «Μεγάλη Ύφεση» συνοδεύθηκε από ένα κλίμα απαξίωσης της ιδιωτικής επιχείρησης και της δυνατότητας ρύθμισης των δραστηριοτήτων της προς όφελος του Γενικού Συμφέροντος (Millward, 2011).
- Αν και ορισμένες εθνικοποιήσεις έλαβαν χώρα ήδη από τη δεκαετία του 30, το φαινόμενο αυτό κορυφώθηκε στη Γαλλία, στο Ηνωμένο Βασίλειο και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες μετά από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

- Ιστορικά, οι δημόσιες επιχειρήσεις (Δ.Ε) ιδρύθηκαν ως απάντηση στις αποτυχίες των ιδιωτικών επιχειρήσεων ενέργειας, τηλεπικοινωνιών, κ.λπ. (υψηλές τιμές, χαμηλές επενδύσεις, καρτέλ, κ.ά).
- Σύσταση Δ.Ε δεν υπήρξε τόσο απόρροια ιδεολογικών προσεγγίσεων όσο μια ορθολογική απάντηση σε προκλήσεις και επιτακτικές ανάγκες κοινωνικού, οικονομικού και αναπτυξιακού χαρακτήρα.
- Αδιαμφισβήτητα τεχνολογικά, οικονομικά και αναπτυξιακά επιτεύγματα που έχουν καταγραφεί στην Οικονομική Ιστορία (Millward, 2011).

Δημόσιες Επιχειρήσεις Ηλεκτρικής Ενέργειας

- Στον τομέα της ηλεκτρικής ενέργειας, οι δημόσιες επιχειρήσεις θεμελιώθηκαν στη βάση μιας τριπλής αποστολής:
 - i. Διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης και απρόσκοπτης χρήσης ενέργειας από τον πληθυσμό («Δικαίωμα στην Ενέργεια», Ενέργεια ως «Κοινωνικό Αγαθό»).
 - ii. Αμιγώς οικονομικούς λόγους με σκοπό την αντιμετώπιση έκδηλων «αποτυχιών της αγοράς» (ανάγκη εξορθολογισμού και ενοποίησης του δικτύου).
 - iii. Συνολικότερους αναπτυξιακούς και γεωπολιτικούς στόχους (μακροπρόθεσμη ενεργειακή επάρκεια και ανεξαρτησία, χωρική συνοχή).

- Στην Ελλάδα, η ίδρυση επιχειρήσεων όπως η ΔΕΗ (1950) συνδέεται με την αναποτελεσματικότητα ξένων και εγχώριων ιδιωτικών εταιρειών.
- «Η παραγωγή από πλήθος -μικρών κατά κανόνα- ιδιωτικών ή δημοτικών εταιρειών, διασπαρμένων στην ελληνική επικράτεια. Η οικιακή κατανάλωση είναι εξαιρετικά περιορισμένη, καθώς η τιμή του ρεύματος είναι υψηλή -ενώ η ποιότητα χαμηλή-, καθιστώντας το πολυτέλεια» (Μαυροειδή, 2013).
- ΔΕΗ (3523/1956): «Ενιαία ορθολογική οργάνωση της παραγωγής, μεταφοράς και διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας, δημιουργία των προϋποθέσεων για την επέκταση των δικτύων στην ύπαιθρο, βελτίωση των συνθηκών διανομής στις επαρχιακές πόλεις, καθιέρωση ενιαίων τιμολογίων πώλησης ηλεκτρικής ενέργειας σε όλη τη χώρα».

2. Παράγοντες και πολιτικές αμφισβήτησης των δημόσιων επιχειρήσεων

(1979- 2014)

- Οι ιδιωτικοποιήσεις στο Ηνωμένο Βασίλειο την περίοδο 1979-1997 αποτελούν την πλέον γνωστή προσπάθεια για τη δραστική και μη αναστρέψιμη συρρίκνωση του δημόσιου τομέα στις χώρες του ΟΟΣΑ.
- Στη δεκαετία του '90, οι ιδιωτικοποιήσεις εξελίχθηκαν σε κυρίαρχο υπόδειγμα πολιτικής στο σύνολο σχεδόν της Δυτικής Ευρώπης.
- Η εξέλιξη αυτή ανάγεται στην αλληλεπίδραση μιας σειράς παραγόντων, το βάρος των οποίων ποικίλει ανάλογα με τα χαρακτηριστικά της κάθε χώρας.

A] Τεχνολογικές, ρυθμιστικές και κοινωνικές μεταβολές: από το μονοπώλιο στην αγορά

- Ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις έθεσαν υπό αμφισβήτηση το μονοπώλιο ως την αποδοτικότερη μορφή οργάνωση σε τομείς όπως π.χ. οι τηλεπικοινωνίες και η ενέργεια σήμερα.
- Η εμφάνιση νέων ρυθμιστικών πρακτικών για τον έλεγχο των ιδιωτικών επιχειρήσεων σε μονοπωλιακές ή ολιγοπωλιακές δραστηριότητες επιτάχυναν την υποχώρηση της ιστορικά κληρονομημένης καχυποψίας έναντι του ιδιωτικού τομέα σε αυτούς τους τομείς (Millward, 2011).
- Τις αλλαγές αυτές συνόδευσαν -σε ιδεολογικό και κοινωνικών επίπεδο- η ηγεμονία των απόψεων σχετικά με τα οφέλη και τα πλεονεκτήματα του ανταγωνισμού σε συνδυασμό με την επικράτηση ατομιστικών κοινωνικών προτύπων.

Ε.Ε ως έμμεσος υποστηρικτής των ιδιωτικοποιήσεων

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε σε εφαρμογή στο πλαίσιο της Ενιαίας Αγοράς, από το 1986 και έπειτα, τη σταδιακή ανάπτυξη του ανταγωνισμού στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, της ενέργειας, των μεταφορών και των ταχυδρομικών υπηρεσιών.
- Φαινομενικά ουδέτερη στάση έναντι των ιδιωτικοποιήσεων με βάση το άρθρο 345 της Συνθήκης TFEU της Ε.Ε.
- «Οι Συνθήκες δεν προδικάζουν με κανένα τρόπο το καθεστώς της ιδιοκτησίας στα κράτη μέλη».
- «Απελευθέρωση» υπήρξε ωστόσο ένα έμμεσο -πλην ισχυρό- εργαλείο αμφισβήτησης του λόγου ύπαρξης των δημόσιων επιχειρήσεων:
=> υποχρέωση λειτουργίας με αυστηρά ιδιωτικοοικονομικά κριτήρια και εγκατάλειψη στόχων που υπάγονται στην πολυσύνθετη και απαξιωμένη έννοια του δημοσίου/γενικού συμφέροντος (π.χ. κοινωνική αλληλεγγύη, χωρική συνοχή, μακροπρόθεσμες επενδύσεις, κλπ).
- Δημόσιες επιχειρήσεις βρέθηκαν στη «θέση του κατηγορούμενου» από τις ρυθμιστικές αρχές, την επιτροπή ανταγωνισμού και τα ΜΜΕ.

B] Αδυναμίες των Δ.Ε

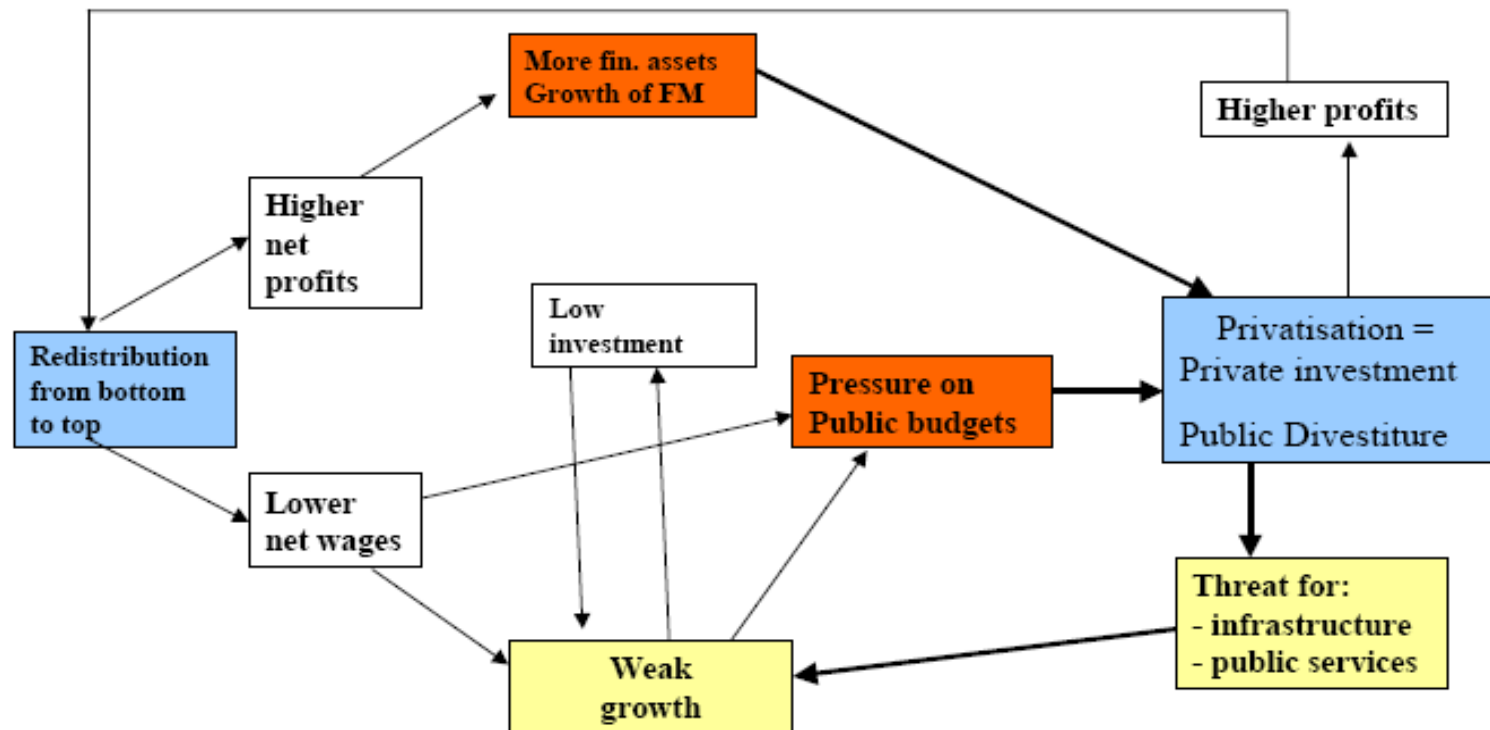
- Ενδογενή προβλήματα του θεσμού που αποτυπώθηκαν στην έννοια του «κρατισμού».
 - Έλλειψη διαβούλευσης, περιφρόνηση των ποικιλόμορφων και μεταβαλλόμενων προσδοκιών των πολιτών, απουσία κάθε έννοιας λογοδοσίας ενώπιον του κοινωνικού συνόλου.
 - Έντονες αντιθέσεις μεταξύ:
 - εργαζομένων του δημοσίου και ιδιωτικού τομέα
 - συνδικαλιστικών οργανώσεων και κοινωνικών οργανώσεων.
- => Π.χ. Το θέμα της κλιματικής αλλαγής και των πολιτικών άμβλυνσής της αποτελεί ένα σημείο έντονης τριβής.
- => Αφορμή για μεθοδική απαξίωση και από-νομιμοποίηση του θεσμού από ΜΜΕ.

Γ] Ο ρόλος του χρηματιστικού τομέα (Huffschmid, 2008, 2010).

- Το διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο ενέτεινε τις πιέσεις του κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών με στόχο την εισχώρησή σε δραστηριότητες που δεν υπόκεινται στον ανταγωνισμό.
- Όσο πιο ολιγοπωλιακή είναι δομή των αγορών, τόσο πιο ελκυστικές θεωρούνται αυτές για τους υποψήφιους επενδυτές.
- Η πτώση των χρηματιστηριακών αξιών συνιστά σήμερα ένα ισχυρό κίνητρο για το διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο, με ορατό τον κίνδυνο η νέα γενιά ιδιωτικοποιήσεων να προκαλέσει ακόμη ισχυρότερη συγκέντρωση κεφαλαίου σε δραστηριότητες δημοσίου συμφέροντος (Frangakis and Huffschmid, 2010).
- Αύξηση δημοσίου χρέους και δημοσιονομικών πιέσεων συνιστούν μοναδική ευκαιρία για το διεθνές χρηματιστικό κεφάλαιο με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της πολιτικής και οικονομικής του δύναμης...
- **Ιδιωτικοποιήσεις σε όλο τον Ευρωπαϊκό Νότο...**
- Ενίσχυση παρουσίας του επενδυτικού fund Silchester στο μετοχικό κεφάλαιο της ΔΕΗ από 5% το 2010 σε περίπου 14% τον Δεκέμβριο του 2011.

Ιδιωτικοποιήσεις & Δημοσιονομικά: Φαύλος κύκλος; (Huffschnid, 2008)

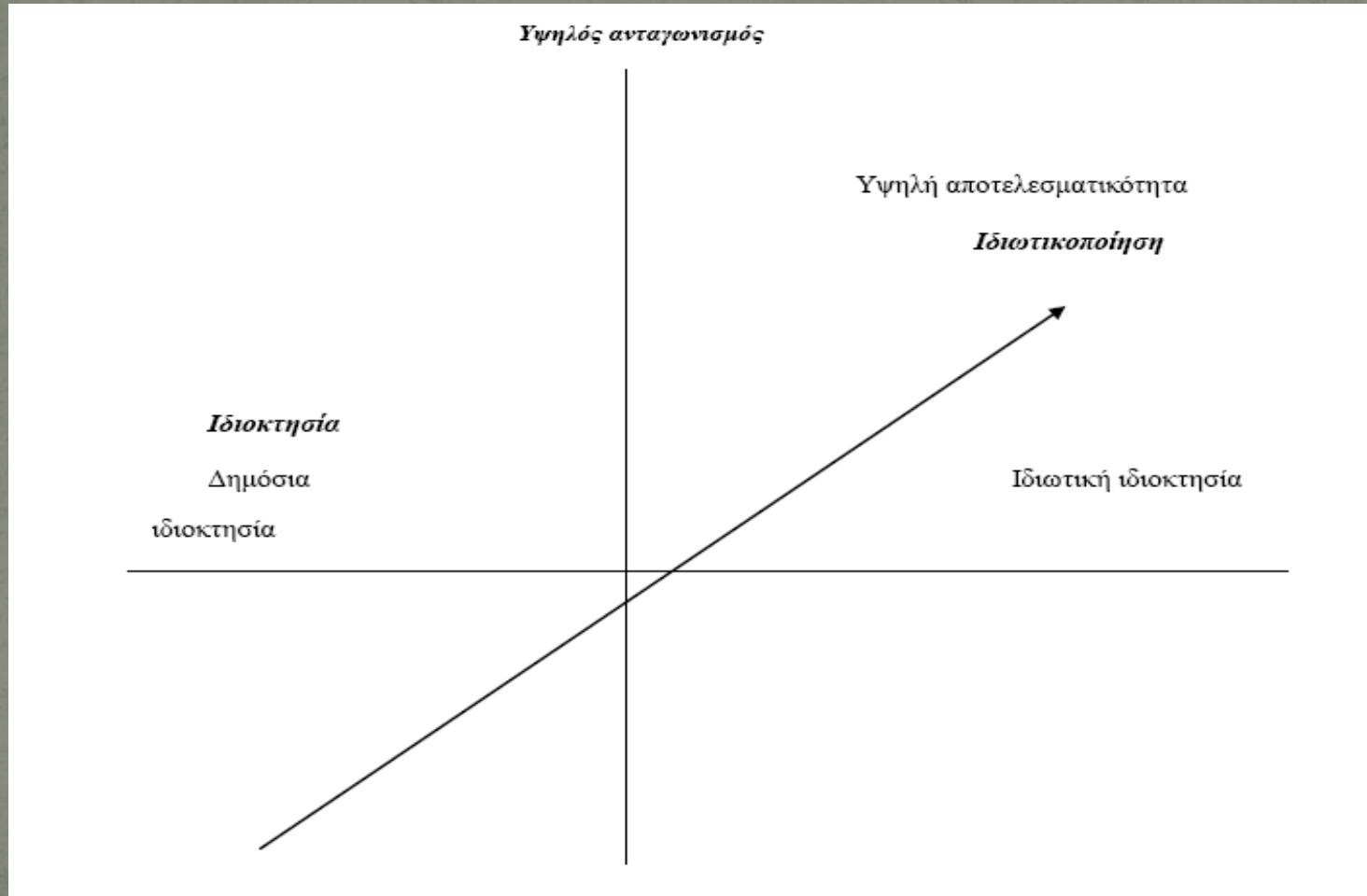
Redistribution – Financial Markets - Privatization

3. Αποτίμηση των νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων στον ευρωπαϊκό κλάδο ηλεκτρικής ενέργειας

Ιδιωτικοποιήσεις + Ανταγωνισμός = ;

Ανταγωνισμός, ιδιοκτησιακό καθεστώς και οικονομική αποτελεσματικότητα (νεοκλασική θεωρία)

«Μεταρρυθμιστικό πακέτο» στον κλάδο ενέργειας (Florio, 2009, 2010)

- Βρυξέλλες, Λονδίνο, Ουάσινγκτον. ΟΟΣΑ, Παγκόσμια Τράπεζα υποστηρίζουν τα τελευταία 20 χρόνια ένα ενιαίο πακέτο μεταρρυθμίσεων στις «βιομηχανίες δικτύου» (ενέργεια, τηλεπικοινωνίες):
 1. Ιδιωτικοποίηση δημοσίων επιχειρήσεων.
 2. Λογιστικό, Νομικό και Ιδιοκτησιακό Unbundling δικτύου από παραγωγούς.
 3. Ίδρυση ρυθμιστικής αρχής.
 4. Άνοιγμα αγοράς σε ανταγωνιστές.

Ιδιωτικοποιήσεις: τι αλλάζει;

- Βασικές αλλαγές που προκύπτουν από την ιδιωτικοποίηση όσον αφορά τη λειτουργία της επιχείρησης (Laperche, Uzunidis, 2003):
 - Υπαγωγή στους κανόνες/διαδικασίες Εταιρικής Διακυβέρνησης
=> πρωτεύουσα σημασία που αποδίδεται στην δημιουργία μετοχικής και χρηματιστηριακής αξίας.
 - Μεταβολή του κοινωνικού ρόλου της επιχείρησης που περιορίζεται στην φιλανθρωπική έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (Ε.Κ.Ε).
 - Κατάργηση τιμολογιακών πολιτικών που δεν συνάδουν με την αρχή της κοστοστρέφειας (κατάργηση «σταυροειδών επιδοτήσεων»).
 - Κατάτμηση της ζήτησης με βάση τα εισοδηματικά χαρακτηριστικά των πελατών (άρση προοδευτικότητας).
 - Εξωτερίκευση εργασιών (π.χ. υπεργολαβίες, δημιουργία θυγατρικών με τη συμμετοχή ιδιωτικών κεφαλαίων).
 - «Ιδιωτικοποίηση» των εργασιακών σχέσεων.
 - Διεθνοποίηση των δραστηριοτήτων.

Μεθοδολογικές επισημάνσεις για την αξιολόγηση των ιδιωτικοποιήσεων

- Δημόσια συζήτηση για τις ΔΕ και υπηρεσίες κοινής ωφέλειας στην Ελλάδα είναι αδύναμη.
- Σύγχυση, υπεραπλουστεύσεις και αφορισμοί για τον θεσμό της ΔΕ*.
- **Ανεπάρκεια κριτηρίων αξιολόγησης των ΔΕ:**
- Χρήση μικροοικονομικών δεικτών αποτελεσματικότητας (παραγωγικότητα, κερδοφορία, τιμές, μερίσματα, κλπ).
- Δεν εκφράζουν κριτήρια δραστηριοποίησης / θεμελιακή αποστολή και «επιχειρηματική κουλτούρα» των ΔΕ.

Κριτήρια αξιολόγησης ΔΕ και υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (CIRIEC/CEEP)

- Κοινωνική αλληλεγγύη και συνοχή.
- Χωρική συνοχή.
- Τα χαρακτηριστικά των παρεχόμενων υπηρεσιών (ιδιωτική vs δημόσια χρησιμότητα).
- Μακροπρόθεσμο σχεδιασμό (διαγενεακή αλληλεγγύη).
- Ποιότητα εργασιακών σχέσεων, εργασιακή ποικιλομορφία, κατανομή παραγόμενου πλούτου, κλπ.
- Ασφάλεια υποδομών και υπηρεσιών.
- Συμβολή σε δημόσιες πολιτικές (ενεργειακή πολιτική και ανεξαρτησία, κοινωνία της πληροφορίας, αειφόρος ανάπτυξη).

- Αποκλειστική χρήση ιδιωτικοοικονομικών κριτηρίων διαστρεβλώνει την πραγματικότητα προς όφελος των ΙΕ.
- Σύγχρονη (δογματική) αντίληψη ότι η ΙΕ > ΔΕ και ότι η αγορά > δημόσιο σχεδιασμό.
- **Ανιστόρητη άποψη.**
- Μεγαλύτερες περιπτώσεις εταιρικής αποτυχίας σε κλάδους κοινής ωφέλειας:
 - Enron (ενέργεια).
 - WorldCom (dotcom crisis)*.
 - Lehman Brothers (subprimes).
 - Παραδείγματα από Ελλάδα (Altec, Lannet, Energa, Hellas Power).

- *Κανένα ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν μπορεί να θεωρηθεί, από τη φύση του, απρόσβλητο από φαινόμενα απομείωσης της αποτελεσματικότητας (Κανελλόπουλος, 1992).*
- Περιβάλλον των ΔΕ είναι από τα πιο σύνθετα:
 - 1) ΔΕ & ιδιωτικοποιήσεις είναι σε άμεση αλληλεπίδραση με τις πολιτικές απελευθέρωσης των αγορών.
 - 2) Εμφάνιση νέων «παικτών» όπως οι κλαδικές ρυθμιστικές αρχές* αλλά και νεοεισερχόμενες επιχειρήσεις που δεν υπόκεινται σε κριτήρια γενικού συμφέροντος.
- ⇒ *Ανάγκη προσέγγισης ιδιωτικοποιήσεων από κοινού με τις πολιτικές για την ανάπτυξη του ανταγωνισμού.*
- ⇒ *Απαιτητική αλλά αναγκαία διαδικασία.*

Δίπτυχο «ιδιωτικοποιήσεις – ανταγωνισμός» τείνει να οδηγήσει σε πέντε τουλάχιστον «ανισορροπίες» (Bauby, 2008).

- Οικονομικές ανισορροπίες

=> Υπερεθνικό ολιγοπώλιο 5 πολυεθνικών επιχειρήσεων στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας (Thomas, 2013) => συγκέντρωση κεφαλαίου => ανταγωνισμός;

- Κοινωνικές ανισορροπίες

=> Ισχυρές καταμεμητικές επιπτώσεις εις βάρος οικιακών χρηστών (εργασίες M. Florio) => αύξηση ενεργειακής φτώχειας.

- Χωρικές ανισορροπίες:

=> Άναρχη και ανορθολογική χωροθέτηση παραγωγικών μονάδων στην Ελλάδα (Οικοτριβές, 2013).

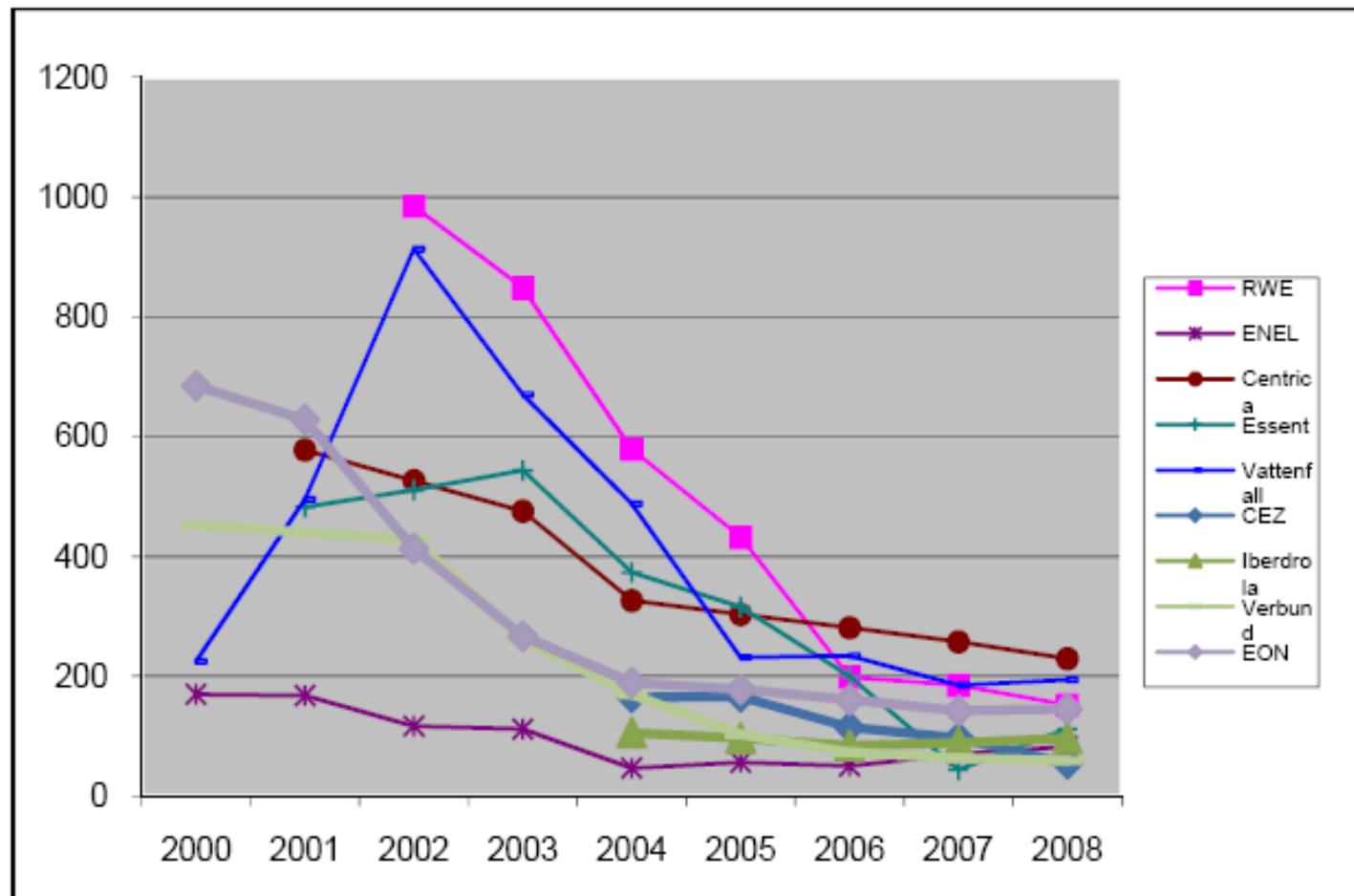
- Χρονικές ανισορροπίες:

=> Μεγιστοποίηση βραχυπρόθεσμης κερδοφορίας ($ROE > 15\%$) > μακροπρόθεσμους στόχους και επενδύσεις.

- Κοινωνικές ανισορροπίες εντός των επιχειρήσεων:

=> Εκτίναξη μετοχικών μερισμάτων στις κορυφαίες ευρωπαϊκές ενεργειακές επιχειρήσεις (EPSU, 2008).

Μισθολογικές δαπάνες/Μετοχικά μερίσματα σε 10 κορυφαίες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις ηλεκτρικής ενέργειας (από 315 εκατ. το 2002 σε 2,5 δις ευρώ το 2008)

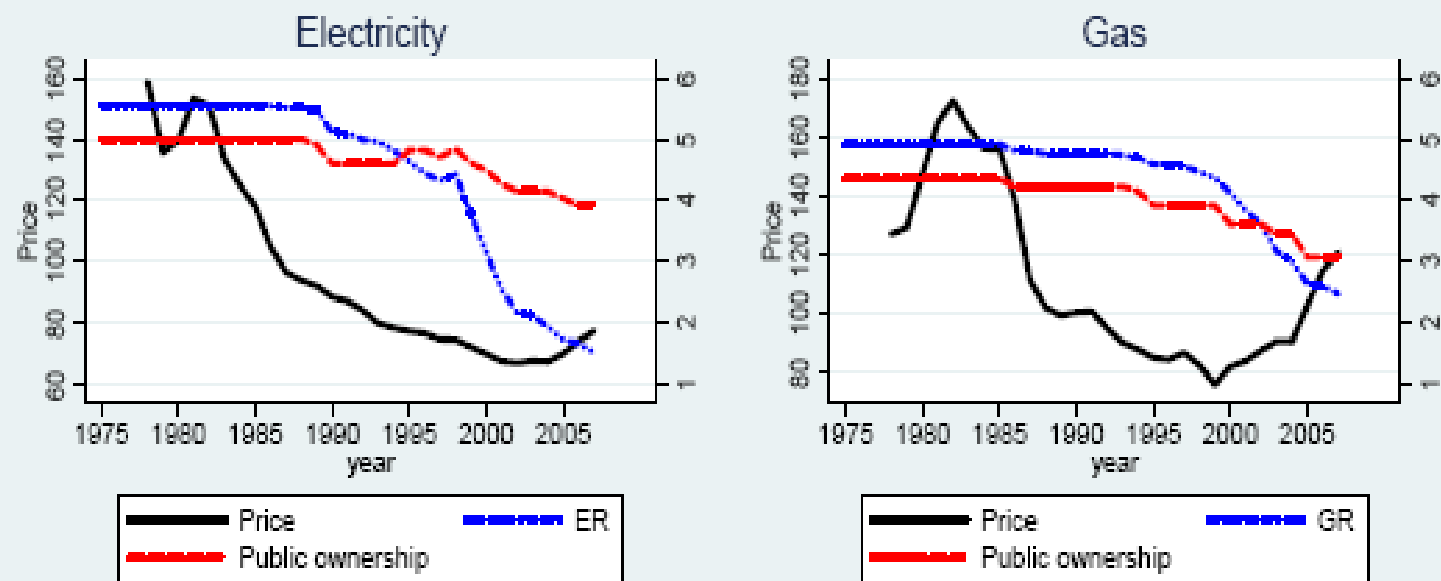
3.1 Ιδιωτικοποιήσεις & Τιμές;

Επισκόπηση διεθνούς βιβλιογραφίας

- Έρευνα M. Florio (University of Milan / CIRIEC*) για την επίπτωση δίπτυχου «ιδιωτικοποιήσεις / ανταγωνισμός» ως προς τις τιμές στην περίοδο 1978-2006 στην Ε.Ε-15 στους τομείς ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου (στοιχεία IEA, Eurostat, OECD, World Bank).
- Προκαταρκτική παρατήρηση:
- Μεγάλες διαφορές μεταξύ κρατών όσον αφορά την τεχνολογική υποδομή και την πρόσβαση σε ενεργειακούς πόρους.
- Διαφορές που αντανακλώνονται στα επίπεδα τιμών.

Τιμές, δημόσια ιδιοκτησία και μεταρρυθμίσεις: Ευρώπη 1978-2006 (ER = βαθμός «απελευθέρωσης αγοράς»)

Figure 1: Average price, overall and public ownership ETCR scores for the energy industries.

Note: Price (source: IEA) deflated using the national CPI (source: WDI), at 1978 base price. Price scale on the left axis, ETCR indices scale on the right axis. ER and Public ownership are ETCR 0-6 scores for the whole industry and its public ownership dimension, respectively

Διαπιστώσεις (μέσες πραγματικές τιμές)

- Ξεκάθαρη μείωση κατά τη διάρκεια δεκαετιών 1980 και 1990 και αύξηση τιμών πριν και μετά την εν λόγω περίοδο.
- Πτωτική πορεία πριν από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων:
 - Περίπου το ήμισυ της μείωσης πριν το 1990 (πριν δηλαδή εφαρμοστεί η πλήρως απελευθερωμένη αγορά στο Η.Β)
 - Περίπου το 1/3 της μείωσης πριν το 1996 (οδηγία 96/92/EC 1996).
- Μείωση ανάγεται σε άλλους παράγοντες (π.χ. τεχνολογικούς, πρώτες ύλες)

Συμπεράσματα εργασιών Florio

- Συνολική επίπτωση μεταρρυθμίσεων;
 - Δεν καταγράφεται συσχέτιση με τις τιμές.
 - Αύξηση της κερδοφορίας, καμία ανιχνεύσιμη επίδραση στις τιμές, μείωση μεριδίου της εργασίας.
- Ιδιωτικοποίηση από μόνη της μειώνει τις τιμές;
 - Δεν καταγράφεται τέτοια επίδραση.
 - Κέρδη παραγωγικότητας δεν μεταφράζονται σε μείωση τιμών.
- Ανάλυση Ευρωβαρομέτρων 2000-2006 για τις υπηρεσίες ηλεκτρικής ενέργειας υποδεικνύει μεγαλύτερη ικανοποίηση καταναλωτών υπό την παρουσία δημόσιας επιχείρησης με δεσπόζουσα θέση και μικρότερο «άνοιγμα» της αγοράς.
- Ερμηνεία:
 - ⇒ Παραδοσιακός στόχος Δ.Ε είναι η διασφάλιση του κοινωνικού χαρακτήρα της ενέργειας (σταυροειδείς επιδοτήσεις).

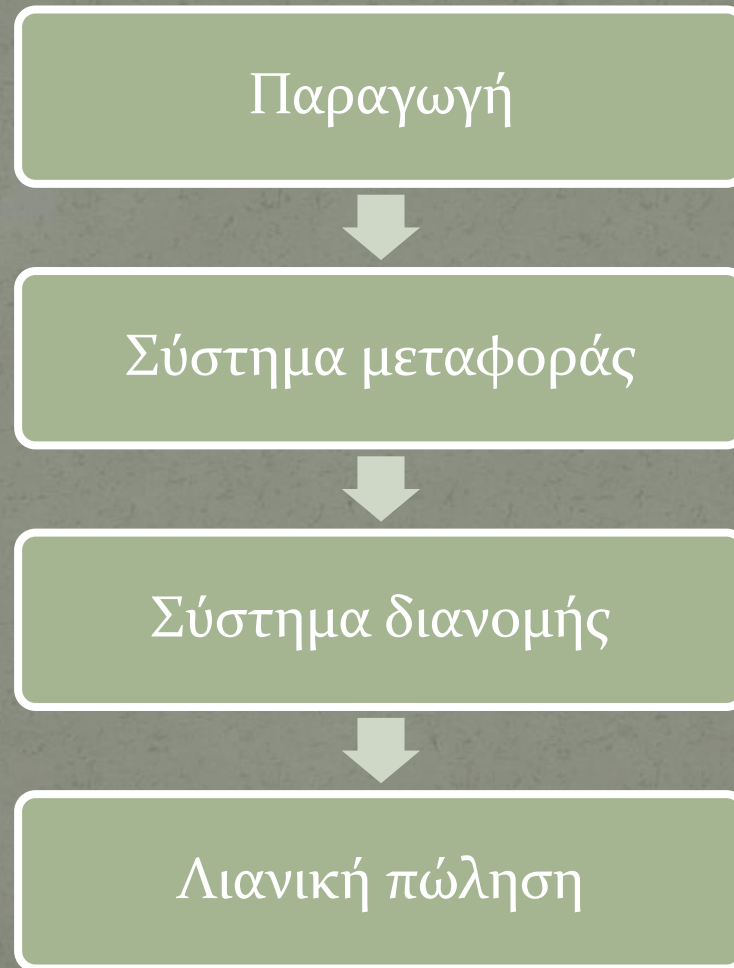
3.2 Αποτελέσματα ιδιωτικοποιήσεων και ανταγωνισμού στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας του Η.Β

Μελέτη-περίπτωσης (Πηγή: Thomas, 2010).

- Οι ευρωπαϊκές οδηγίες για τους κλάδους ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου πηγάζουν, ιστορικά, από το «απελευθερωμένο» μοντέλο της αγοράς ενέργειας του Ηνωμένου Βασιλείου:
 - Ιδιωτικοποίηση εθνικών δημοσίων επιχειρήσεων (Power Gen και National Power) και περιφερειακών επιχειρήσεων ηλεκτρικής ενέργειας (RECs).
 - Απελευθέρωση της αγοράς.

- Το μοντέλο της απελευθερωμένης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας στηρίζεται στον κατακερματισμό της καθετοποιημένης δομής των δημόσιων επιχειρήσεων ηλεκτρισμού. Συνοπτικά, η επιχείρηση διασπάται σε 4 τμήματα:
 - i. **Την παραγωγή ενέργειας** (ηλεκτροπαραγωγικές μονάδες).
 - ii. **Το σύστημα μεταφοράς** (τα καλώδια υψηλής τάσης που μεταφέρουν το ρεύμα από τους ηλεκτροπαραγωγικούς σταθμούς στα κέντρα διανομής).
 - iii. **Το σύστημα διανομής** (τα καλώδια χαμηλής τάσης που μεταφέρουν το ρεύμα στους καταναλωτές).
 - iv. **Την λιανική πώληση.**

Δομή της απελευθερωμένης αγοράς ενέργειας

- Κόστος παροχής ηλεκτρικού ρεύματος μεταξύ των επιμέρους τμημάτων κατανέμεται ως εξής (Thomas, 2010):
 - Πάνω από το 50% του λογαριασμού προορίζεται για την πληρωμή της παραγωγής του ρεύματος.
 - Η διανομή αντιστοιχεί περίπου στο 15%.
 - Η μεταφορά αντιπροσωπεύει λιγότερο από το 10% του λογαριασμού.
 - Το κόστος που αναλογεί στις υπηρεσίες λιανικής πώλησης είναι επίσης σχετικά μικρό (10%).

Πως λειτουργεί το μοντέλο;

- Το μοντέλο στηρίζεται στην εξής λογική:
 - ❖ Οι παραγωγοί ενέργειας υπόκεινται σε μεταξύ τους ανταγωνισμό. Μόνο οι παραγωγοί με τις χαμηλότερες τιμές μπορούν να επιβιώσουν.
 - ❖ Στην λιανική αγορά, οι καταναλωτές διαθέτουν τη δυνατότητα αλλαγής προμηθευτή ώστε να «τιμωρούν» τις εταιρείες που δεν προσφέρουν τις φθηνότερες υπηρεσίες.
 - ❖ Συστήματα μεταφοράς και διανομής παραμένουν υπό μονοπωλιακό καθεστώς (ο πολλαπλασιασμός των καλωδίων για κάθε σπίτι δεν παρουσιάζει κάποιο όφελος).
 - ❖ Ωστόσο, μπορεί να ιδιωτικοποιηθεί (ρυθμιζόμενο ιδιωτικό μονοπώλιο).

Από τη θεωρία στην πράξη...

- Η απελευθερωμένη αγορά ενέργειας χαρακτηρίζεται από ανισότητες, αφενός μεταξύ επιχειρήσεων και νοικοκυριών, και αφετέρου μεταξύ εύπορων και φτωχών νοικοκυριών.
- Ανησυχίες για την διασφάλιση της μακροπρόθεσμης ενεργειακής επάρκειας του Ηνωμένου Βασιλείου.

Η απελευθέρωση δεν οδηγεί αυτομάτως σε εντατικοποίηση του ανταγωνισμού

- Έπειτα από την ιδιωτικοποίηση των περιφερειακών δημοσίων επιχειρήσεων ακολούθησαν μαζικές συγχωνεύσεις και εξαγορές που έθεσαν τις βάσεις για τη σύσταση ολιγοπωλίων.
- Έξι περιφερειακά δυοπώλια συγκεντρώνουν το 90% των μεριδίων της κάθε αγοράς.
- Οι 14 εταιρείες λιανικής στην Αγγλία και Ουαλία ανήκουν στις πέντε μεγαλύτερες εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος (επανακαθετοποίηση).

Ισχυρές ανισότητες στις αγορές λιανικής

- Τα οφέλη της απελευθερωμένης αγοράς στηρίζονται στο επιχείρημα ότι οι καταναλωτές θα «πειθαρχήσουν» τις εταιρείες αλλάζοντας πάροχο όταν τους προσφερθεί μια φθηνότερη υπηρεσία*.
- Ανισότητες μεταξύ οικιακών & βιομηχανικών πελατών:
 - Τα οφέλη ισχύουν όμως μόνο για τους μεγάλους βιομηχανικούς καταναλωτές που διαθέτουν την απαιτούμενη διαπραγματευτική δύναμη σε σχέση με τους προμηθευτές.
- Ανισότητες μεταξύ εύπορων και χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων:
 - Η δυνατότητα σύγκρισης τιμών προϋποθέτει πρόσβαση στο διαδίκτυο, χρόνο αλλά και εξειδικευμένες γνώσεις.
 - Τιμές που χρεώνονται στα χαμηλά νοικοκυριά είναι κατά μέσο όρο αυξημένες κατά 25% σε σύγκρισή με τα χαμηλότερα δυνατά οικιακά τιμολόγια.

Το κόστος της απελευθερωμένης αγοράς

- Λειτουργία μιας ανταγωνιστικής αγοράς εκτιμάται ότι δεν προκαλεί πρόσθετες δαπάνες πέραν αυτών που πραγματοποιούνται από τις επιχειρήσεις για την παροχή υπηρεσιών ενέργειας.
- **Λανθασμένη αντίληψη:** Παραγωγή ενός πολυσύνθετου αγαθού όπως ο ηλεκτρισμός σε συνθήκες ανταγωνισμού παράγει σημαντικά και ποικιλόμορφα κόστη.
 - Αρχικό κόστος των απαιτούμενων συστημάτων πληροφορικής για την λειτουργία της αγοράς ανήρθε στο 1 δις £.
 - Σημαντικά ποσά δαπανώνται για σκοπούς προώθησης των υπηρεσιών στο καταναλωτικό κοινό (μάρκετινγκ).
 - Πρόσθετο κόστος καταγράφεται επίσης στην αγορά λιανικής από την λειτουργία τηλεφωνικών κέντρων για την διαχείριση των αιτήσεων αλλαγής παρόχου (100 εκ. £ ετησίως).

Αυξημένο επενδυτικό ρίσκο σε σύγκριση με δημόσιο μονοπώλιο

- Υψηλότερα επιτόκια ή υψηλότερες αποδόσεις κεφαλαίου για τους μετόχους.
- Ιδιαίτερα σημαντικό κόστος για τον τομέα ενέργεια (έντασης κεφαλαίου).
- Μετακύλιση κόστους στους καταναλωτές.
- Μονοπωλιακή επιχείρηση, εφόσον υπάγεται σε αυστηρό έλεγχο και καλή διαχείριση, μπορεί εύκολα να αποτελέσει τον φθηνότερο τρόπο άντλησης κεφαλαίων και παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας (Thomas, 2010).
- Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται εφόσον εισαχθεί στην ανάλυση η διάσταση των οικονομιών κλίμακας.
- Πολλαπλασιασμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στα επιμέρους τμήματα της αγοράς περιορίζουν την επίτευξη οικονομιών κλίμακας για την αγορά εξοπλισμού, την κατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού και την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών.

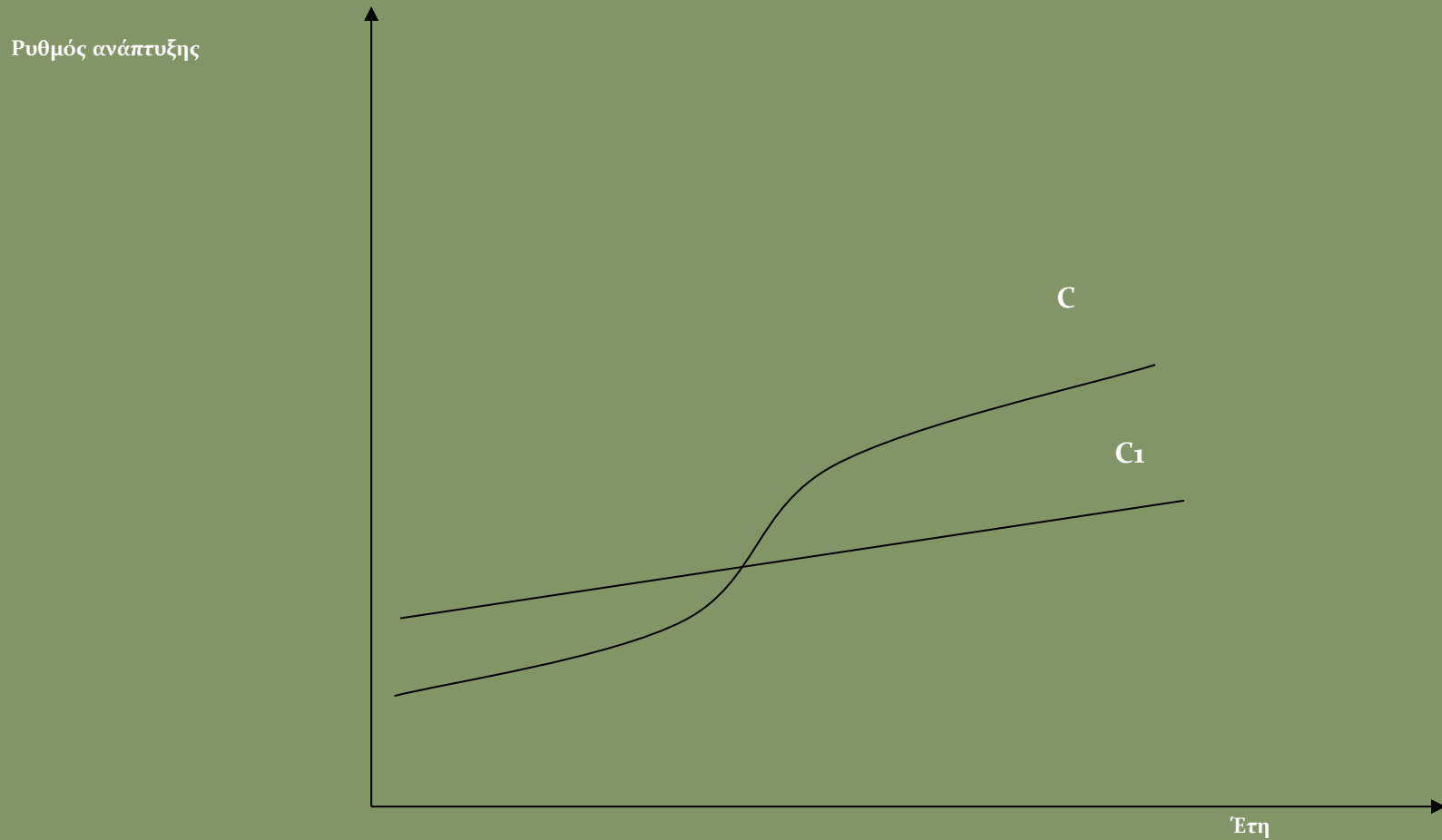
Κριτική προσέγγιση της Οικονομικής των Δικτύων

- Προσέγγιση σε όρους βέλτιστης κατανομής των πόρων μέσω της εισαγωγής ανταγωνιστικών πιέσεων στα επιμέρους στρώματα παράβλεπει τις θεμελιώδεις τεχνικές και οργανωσιακές πτυχές των δικτύων (Barale, 2000).
- Βέλτιστη οργάνωση των βιομηχανικών δικτύου προϋποθέτει αντιθέτως την απόδοχή και ανάλυση των ποικιλόμορφων οριζόντιων και καθέτων «συμπληρωματικότητων» που αναπτύσσονται μεταξύ και εντός των επιμέρους στρωμάτων.
- Η διεθνή εμπειρία στον κλάδο ηλεκτρικής ενέργειας φαίνεται να επιβεβαιώνει ότι οι επιχειρήσεις προέβησαν σε επαγκαθετοποίηση των δραστηριοτήτων τους συμβάλλοντας σε αύξηση της αποτελεσματικότητας και σταθερότητάς σε σύγκριση με τους ανταγωνιστές τους (Florio and al, 2008).

Κριτική προσέγγιση της Οικονομικής των Δικτύων

- Από θεωρητική άποψη ορισμένα από τα κύρια επιχειρήματα για την ανάπτυξη του θεσμού της ΔΕ είναι (Ramanadham, 1991):
 - ❖ Υψηλός βαθμός έντασης κεφαλαίου.
 - ❖ Ύπαρξη σημαντικών συνεργιών μεταξύ των επιμέρους τμημάτων του .
 - ❖ Μεγαλύτερο χρονικό ορίζοντα της δημόσιας επένδυσης.

Ρυθμοί Ανάπτυξης Δημόσιων & Ιδιωτικών Επενδυτικών Σχεδίων (C = δημόσια επένδυση, C₁ = ιδιωτική επένδυση)

4. «Απο-ιδιωτικοποιήσεις» και
αντιστάσεις κατά των
ιδιωτικοποιήσεων στον τομέα της
ενέργειας

Πρόσφατη ευρωπαϊκή εμπειρία

- Οι επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας βρίσκονται σήμερα στο επίκεντρο των εξελίξεων τόσο στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου όσο και του Ευρωπαϊκού Βορρά, συνιστώντας ένα πεδίο αντιπαράθεσης:
 - μεταξύ της διεθνούς επιχειρηματικής και χρηματιστικής ελίτ που αξιοποιεί τα δημοσιονομικά προγράμματα των ευρωπαϊκών χωρών για περαιτέρω ιδιωτικοποιήσεις
 - των κοινωνικών κινημάτων, των συνδικάτων και φορέων άσκησης πολιτικής που όχι μόνο απωθούν τις ιδιωτικοποιήσεις (π.χ. Ιταλία) αλλά δρομολογούν «από-ιδιωτικοποιήσεις» (π.χ. Γερμανία, Γαλλία).

Η επιστροφή των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών;

- Σε ερευνητικό επίπεδο:
 - αύξηση δημοσιεύσεων για το θέμα
 - ειδικό τεύχος CIRIEC με τίτλο «The future of public enterprises», «The return of public enterprises” (Florio, 2014).
- Σε κοινωνικό επίπεδο (δημοψηφίσματα):
 - Νερό: (Ιταλία, 2011; Βερολίνο, 2011; Μαδρίτη, 2012, Θεσσαλονίκη, 2014)
 - Ενέργεια: Βιέννη, Βερολίνο, Αμβούργο με αντικείμενο την επαναφορά ή διατήρηση του δικτύου παροχής ηλεκτρικής ενέργειας υπό δημοτικό έλεγχο
- Σε επίπεδο άσκησης πολιτικής επίσης (επαναδημοτικοποίηση):
 - νερό στο Παρίσι το 2010
 - υπό εξέλιξη επαναδημοτικοποίηση των δικτύων ενέργειας στην Γερμανία.
- Σε ευρωπαϊκό – θεσμικό επίπεδο :
 - πρόσφατη απόφαση Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου υπέρ της νομοθετικά κατοχυρωμένης απαγόρευσης της ιδιωτικοποίησης του διαχειριστή δικτύων ηλεκτρικού ρεύματος στις Κάτω Χώρες (22.10/2013).

Γερμανία (2010-;): Σταδιακή επαναφορά του ενεργειακού τομέα υπό τον έλεγχο των Δήμων και των Κοινοτήτων (Hall, Terhorst, 2011)

- Έπειτα από μια δεκαετία εφαρμογής του δίπτυχου «ιδιωτικοποιήσεις/ανταγωνισμός», τμήματα του τομέα ενέργειας της Γερμανίας ανακτώνται σήμερα από την τοπική αυτοδιοίκηση.
- Από το 2007 μέχρι και το 2011 ιδρύθηκαν 44 νέες δημοτικές επιχειρήσεις κοινής ωφέλειας («stadtwerke») ενώ περισσότερες από 100 συμβάσεις παραχώρησης σε ιδιώτες στον τομέα της διανομής και παροχής τελικών υπηρεσιών ηλεκτρικής ενέργειας έχουν λήξει χωρίς να ανανεωθούν.

Γερμανία (2010-;): Σταδιακή επαναφορά του ενεργειακού τομέα υπό τον έλεγχο των Δήμων και των Κοινοτήτων

- Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις Verdi και DGB υποστηρίζουν την συγκεκριμένη δυναμική.
- Αναγκαιότητα για συνδικάτα ενός ανανεωμένου δημοσίου μανάτζμεντ με αντικείμενο την ανάληψη καινοτομικών επιχειρηματικών δραστηριοτήτων σε πεδία όπως των ευφυών δικτύων (smart grids), των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και της ηλεκτρικής κίνησης (electromobility).
- Το παράδειγμα του Μονάχου παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά την περιβαλλοντική στρατηγική της δημοτικής επιχείρησης. Η επιχείρηση έχει θέσει ως στόχο να καλύψει μέχρι το 2025 το σύνολο της ενεργειακής ζήτησης της πόλης από πράσινη ενέργεια.
- Οι αναγκαίες επενδύσεις, που ανέρχονται σε 9 δις ευρώ, εκτιμάται ότι δεν μπορούν να υλοποιηθούν από τα ιδιωτικά ολιγοπώλια της ενέργειας που εστιάζουν αντιθέτως στην μεγιστοποίηση της βραχυπρόθεσμης κερδοφορίας.

Ορισμένα παραδείγματα

Πόλη	Όνομα ιδιωτικής εταιρείας	Νέα δημόσια / δημοτική εταιρεία	Αιτία / Κίνητρο επαναφοράς υπό δημόσιο έλεγχο	Ημερομηνία
Αμβούργο	Πολυεθνική εταιρία Vattenfall	Δεν υπήρξε επαναφορά υπό δημόσιο έλεγχο αλλά ίδρυση ανταγωνιστικής δημοτικής εταιρείας που παράγει ενέργεια από ΑΠΕ. Οι πολίτες ασκούν πίεση μέσω δημοψηφισμάτων για την επαναφορά υπό δημόσιο έλεγχο του ενεργειακού τομέα με τη λήξη της σύμβασης παραχώρησης (2014).	Περιβαλλοντικοί λόγοι. Κατασκευή μονάδας που χρησιμοποιεί άνθρακα από την Vattenfall.	2009
Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία	Evonik - Steag	Έξι Δήμοι στην Βόρεια Ρηνανία-Βεστφαλία απέκτησαν την Evonik-Steag (5η μεγαλύτερη εταιρία παραγωγής ενέργειας).	-	2010
Κυβέρνηση της Βάδη-Βυρτεμβέργης	EnBW (3η μεγαλύτερη εταιρίας ενέργειας, θυγατρική της γαλλικής EDF)	Η κυβέρνηση της Baden-Wuerttemberg απέκτησε το 45% της EnBW (την 3η μεγαλύτερη εταιρίας ενέργειας) για ένα ποσό της τάξης των 4.7 δις ευρώ.	-	2010

Κοινός παρανομαστής;

- **Τρίπτυχο αρχών** που αποδίδει νέο περιεχόμενο και προοπτική στις δημόσιες επιχειρήσεις και υπηρεσίες ως φορείς διεξόδου από την κρίση:
 - i. **Αναστολή της εκχώρησης** σε υπερεθνικά ιδιωτικά ολιγοπώλια αγαθών μείζονος σημασίας για την κοινωνική, οικονομική και εδαφική συνοχή.
 - ii. **Κατάργηση αδυναμιών του δημοσίου τομέα** με την εδραίωση μηχανισμών που διασφαλίζουν τη διαφάνεια, την αξιοκρατία, την λογοδοσία ενώπιον των χρηστών και κυρίως τη μεγαλύτερη συμμετοχή των εργαζομένων, των κοινωνικών κινημάτων και των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.
 - iii. **Ανανέωση της αποστολής δημοσίου συμφέροντος** αυτών των οργανισμών με άξονα την ενίσχυση της μακροπρόθεσμης επενδυτικής πολιτικής, τη μετάβαση προς ένα νέο αειφόρο ενεργειακό υπόδειγμα, την εφαρμογή καινοτομικών μέτρων ικανών να συμφιλιώσουν την περιβαλλοντική διάσταση με την κοινωνική στο όνομα της αναδυόμενης έννοιας της «κλιματικής δικαιοσύνης» (climate justice)

5. Η έννοια του Δημοσίου Συμφέροντος στον τομέα της ενέργειας

Σε αναζήτηση υπευθυνότητας στον δημόσιο διάλογο για την
ενέργεια...

Κυρίαρχη άποψη για την ενέργεια...

- Κυρίαρχη αντίληψη και πολιτική είναι η δημιουργία συνθηκών διασφάλισης του ατομικού και συνάμα δημοσίου συμφέροντος μέσα από τους μηχανισμούς της αγοράς.
 - **Δημόσιο συμφέρον** = άθροισμα (και μόνο) ατομικών συμφερόντων των μελών μιας κοινωνίας (αγγλοσαξονική προσέγγιση).
 - **Ατομικό συμφέρον** = ικανοποίηση επιθυμιών και προτιμήσεων των ατόμων (μέτρηση με βάση την χρησιμότητα και όχι την ανάγκη).
 - Διασφάλιση δημοσίου συμφέροντος στον τομέα της ενέργειας επιτυγχάνεται πρωτίστως μέσα από τη δημιουργία της ευρωπαϊκής αγοράς ενέργειας.
 - Καταπολέμηση κλιματικής αλλαγής και ασφάλεια εφοδιασμού υπάγονται και διασφαλίζονται μέσα από την Ενιαία Αγορά.
- ➔ **Αποσπασματική θεώρηση προβλημάτων του τομέα της ενέργειας.**

- Ενέργεια συνιστά εξαιρετικά σύνθετο αγαθό, με πολυδιάστατα χαρακτηριστικά (οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά, μακροπρόθεσμα, στρατηγικά).
- Αξιοποίηση «Σύνθετης Σκέψης» του Edgar Morin.
- «Η έννοια αυτή εκφράζει συνοπτικά ένα είδος σκέψης που αποδέχεται τις συναρμογές μεταξύ των επιμέρους πεδίων σκέψης και τη διεπιστημονικότητα ώστε οι επιμέρους διαστάσεις και συνιστώσες ενός προβλήματος να προσεγγίζονται σε σχέση με το σύνολο στο οποίο ανήκουν, και το σύνολο σε σχέση πάντα με τις επιμέρους συνιστώσες του».
- Δημόσιο συμφέρον => υπέρβαση ατομοκεντρικής προσέγγισης => μερικός περιορισμός κυριαρχίας του καταναλωτή => διαμόρφωση πολιτικών δημοσίου συμφέροντος.

Αντί επιλόγου

Εκσυγχρονισμός επιχειρήσεων ενέργειας με όρους δημοσίου
συμφέροντος

- Δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα για τις δημόσιες επιχειρήσεις (Δ.Ε) αναπτύσσεται με βάση ένα δίπολο:
 - Υποστηρικτές ιδιωτικοποιήσεων για δημοσιονομικούς λόγους και για τον εκσυγχρονισμό των Δ.Ε.
 - Υποστηρικτές δημόσιου ιδιοκτησιακού καθεστώτος και μερικής ή ολικής επαναφοράς των επιχειρήσεων υπό δημόσιο έλεγχο.
- Από επικοινωνιακή άποψη, ο δεύτερος αυτός πόλος δεν προτάσσει μια εκσυγχρονιστική πρόταση σε αντίθεση με την αφήγηση του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής («μνημόνιο»).
- 1^{ος} πόλος => «Ιδιωτικοποίηση => Εκσυγχρονισμός».
- 2^{ος} πόλος => Παραδοσιακή αντίληψη ότι το ιδιοκτησιακό καθεστώς αρκεί για να διασφαλίσει τον δημόσιο-κοινωνικό χαρακτήρα μιας επιχείρησης, των αγαθών και υπηρεσιών που παρέχει στην κοινωνία.
=> «Εξέλιξη» vs. «Στασιμότητα», «Εκσυγχρονισμός» vs. «Παρακμή», κ.λπ...

Εκσυγχρονισμός: τι είδους και για ποιους;

1. Δικαίωμα στα Κοινωνικά Αγαθά

2. Οικονομική
Αποτελεσματικότητα

Δημόσιες
Επιχειρήσεις &
Οργανισμοί

3. Δημοκρατική Διαχείριση &
Κοινωνική Λογοδοσία

4. Παραγωγική Ανασυγκρότηση
& Οικολογικός Μετασχηματισμός

Δικαίωμα στα Κοινωνικά Αγαθά: «Για όλους, παντού, σήμερα και αύριο» (1^{ος} Άξονας)

- Επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης ενεργειακής φτώχειας και αποκατάστασης του δικαιώματος όλων σε μια ελάχιστη ζωτική ποσότητα ενέργειας.
- Ενέργεια ως Δικαίωμα.

ΔΕΗ & Αποκατάσταση Δικαιώματος στην Ενέργεια (1^{ος} άξονας)

Βραχυπρόθεσμα

- Ειδικό Καθεστώς Έκτακτης Ανάγκης.
- Διεύρυνση κοινωνικών τιμολογίων.
- Ειδικές υποστηρικτικές μονάδες και υπηρεσίες για ευάλωτες ομάδες.

Μεσοπρόθεσμα

- Εφαρμογή έννοιας της «Κλιματικής Δικαιοσύνης».
- Δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας.
- Υποστήριξη ατόμων και νοικοκυριών σε συνεργασία με άλλους φορείς (Ο.Τ.Α, ερευνητικά κέντρα, κ.λπ.).

Χρηματοδότηση

- Δίκαιος και διάφανος επιμερισμός κόστους μεταξύ καταναλωτών αλλά και παραγόντων της αγοράς.

Διασφαλίζοντας την οικονομική αποτελεσματικότητα και τη διαφάνεια (2^{ος} άξονας)

- Αποτελεσματική λειτουργία και εξορθολογισμός των Δ.Ε αποτελούν αναγκαίες συνθήκες:
 - διοχέτευση πόρων σε κοινωνικές και αναπτυξιακές δράσεις
 - δημοκρατική προσδοκία της συντριπτικής πλειοψηφίας των πολιτών που δοκιμάζεται σήμερα από την κρίση.
- Διασφάλιση παραγωγικής αποτελεσματικότητας έναντι της χρηματιστικής (κερδοφορία).
- Ικανότητα εκπλήρωσης ποσοτικά και ποιοτικά προκαθορισμένων στόχων με το μικρότερο δυνατό κόστος (χωρίς αυτό να οδηγεί σε πρακτικές υποβάθμισης της εργασίας).
- Εργαλεία;

Συμβάσεις στόχων (2^{ος} άξονας)

- Συμβάσεις Στόχων στα πρότυπα της EDF (contrats de service public).
- Υπογραφή συμβάσεων μεταξύ της δημόσιας επιχείρησης και αρμόδιων Υπουργείων.
- Νόμος 3429/2005 για ΔΕΚΟ προβλέπει αυτή τη δυνατότητα (Άρθρο 6 «Επιχειρησιακά Σχέδια»).
- Η μέχρι σήμερα εμπειρία των επιχειρησιακών σχεδίων στην Ελλάδα συνιστά μια εξαιρετικά εσωστρεφή και αδύναμη γραφειοκρατική διαδικασία που δεν εμπλέκει τους κοινωνικούς φορείς στον καθορισμό των στόχων και την αξιολόγησή της.
- Οι συμβάσεις καθορίζουν αναλυτικά τους κοινωνικούς, αναπτυξιακούς και περιβαλλοντικούς στόχους της δημόσιας επιχείρησης, τους πόρους που διατίθενται για την υλοποίησή τους καθώς και τους δείκτες στη βάση των οποίων αξιολογείται ο βαθμός εκπλήρωσής τους:
 - αποσαφήνιση σχέσεων μεταξύ του κράτους και δημόσιων επιχειρήσεων
 - καλύτερη παρακολούθηση και αξιολόγηση των επιδόσεών τους
 - επικοινωνία στους κοινωνικούς φορείς και τους πολίτες για τις δεσμεύσεις της επιχείρησης έναντι του κράτους και του κοινωνικού συνόλου.

Δημοκρατική λειτουργία και κοινωνική λογοδοσία (3^{ος} άξονας)

- Άνοιγμα» των δημοσίων επιχειρήσεων στην κοινωνία σε απάντηση στα επιχειρήματα περί κρατισμού.
- Δημόσιο ιδιοκτησιακό καθεστώς είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκή συνθήκη για τον δημόσιο χαρακτήρα της επιχείρησης.
- Εφαρμογή σύγχρονων δημοκρατικών θεσμών για τη συμμετοχή των χρηστών, των εργαζομένων και των κοινωνικών φορέων και οργανώσεων στα πρότυπα της ευρωπαϊκής εμπειρίας.
- Διαθέσιμα εργαλεία;

Δημοκρατική λειτουργία και κοινωνική λογοδοσία (3^{ος} άξονας)

- Δημιουργία κατοχυρωμένων θεσμικά «φόρουμ κοινωνικής διαβούλευσης» που θα συγκεντρώνουν τις γνώμες ενός ευρύ συνόλου ενδιαφερομένων (οργανώσεις καταναλωτών, κοινωνικές και περιβαλλοντικές οργανώσεις, φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης, επιμελητήρια καθώς και εμπειρογνώμονες στο πεδίο της κάθε επιχείρησης, απλοί πολίτες).
- Τα φόρουμ μπορούν να συμβάλλουν έμπρακτα στη διαρκή ανανέωση της κοινωνικής αποστολής και αποτελεσματικότητας της επιχείρησης.
- Αξιοποίηση ΤΠΕ (on-line διαβουλεύσεις, κ.λπ.).
- Σύνοψη γνώμών και προσδοκιών ενδιαφερόμενων μερών και χρηστών υπό τη μορφή έκθεσης διαβούλευσης.
- Παρουσίαση στο διοικητικό συμβούλιο, στις κοινοβουλευτικές επιτροπές που σχετίζονται με το αντικείμενο της έκαστης δημόσιας επιχείρησης και σε δημόσιες εκδηλώσεις, κ.λπ.

Συμβολή στην παραγωγική ανασυγκρότηση και τον οικολογικό μετασχηματισμό (4^{ος} άξονας)

Παρουσίαση προτάσεων που διατυπώνονται στη δημόσια συζήτηση για τη ΔΕΗ και τον κλάδο ηλεκτρικής ενέργειας

Δημόσια συζήτηση για το μέλλον της Δ.Ε.Η

Ιδιωτικοποίηση, χρηματοοικονομική & απελευθέρωση.
Επιλογή τεχνολογιών, καυσίμων
και επενδύσεων
βάσει χρηματιστικής απόδοσης.

Τεχνολογικοί, οικονομικοί, κοινωνικοί
και γεωπολιτικοί όροι;
Νέα φούσκα μετά τις τράπεζες;

Επιστροφή στην καθετοποιημένη
– συγκεντρωτική δομή.
Προσήλωση
στην λιγνιτική παραγωγή.

Ποια σχέση με Ε.Ε;
Τεχνολογική πρόοδο;
Συμβολή στον οικολογικό
μετασχηματισμό;
Τοπικές ανάγκες και ευελιξία;

Ριζικός μετασχηματισμός
Αποδέσμευση από ορυκτά καύσιμα
Συντονιστής διεσπαρμένης
παραγωγής
Virtual provider
Συνεργασίες με
συνεταιρισμούς, ΟΤΑ, κ.λπ.

Αβεβαιότητες:
- κόστος;
-ευστάθεια;
-- χρονική διάρκεια;
- φορείς υλοποίησης;

Πηγές

- Barale, F. (2000). "Critique de la nouvelle économie des réseaux et de son principe de séparation de l'infrastructure et des services", *Revue d'économie industrielle*, 91 (1), pp. 7-24.
- Bauby, P. (2008). "Les services publics et l'intégration européenne", *Le Droit Ouvrier*, Nouvelle série No 717, Avril 2008.
- Ceriani, L., Doronzo, R., Florio, M. (2009). "Privatization, unbundling, and liberalization of network industries: a discussion of the dominant policy paradigm in the EU", Paper presented for the EPSU/ETUI-REHS/SALTSA Conference "An alternative to the market. The social, political and economic role of public services in Europe", Bruxelles, 19-20 November 2007.
- Florio, C., Florio, M. (2010). "A Fair Price for Energy? Ownership versus Market Opening in the EU15", CESIFO Working Paper No.3124, Category 1: Public Finance.
- Florio, M., Fecher, F. (2011). "The future of public enterprises: Contribution to a new discourse", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 82 (4), pp. 361-373.
- Florio, M. (2014). "The Return of Public Enterprise", Centre For Industrial Studies, Working Paper N. 01/2014.
- Frangakis, M. and Huffschnid, J. (2010). "Privatisation in Western Europe" in Frangakis, M., Hermann, C. and Huffschnid, J. (eds), *Privatisation against the European Social Model*, Palgrave Macmillan.
- Hall, D., Terhorst, P. (2011). "Re-municipalisation of the Germany energy sector", EPSU (Public Services International – Europe).
- Huffschnid, J. (2008). "The impact of Finance on the European Social Models", Paper for the Transform conference in Stockholm, 13/14 June 2008, Presom.
- Huffschnid, J. (2010). "Finance as Driver of Privatisation" in Western Europe" in Frangakis, M., Hermann, C. and Huffschnid, J. (eds), *Privatisation against the European Social Model*, Palgrave Macmillan.
- Laperche, B. et Uzunidis, D. (2003). "Etatisme et marcheisation du secteur public", Laboratoire Redéploiement Industriel et Innovation, Document de Travail No 63, Université du Littoral Cote d' Opale.
- «Διασώζοντας τη μνήμη μιας δημόσιας περιουσίας», Μαρία Μαυροειδή, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 28.4.2013.
- Millward, R. (2011). "Public enterprises in the modern western world: an historic analysis", *Annals of Public and Cooperative Economics*, 82 (4), pp. 375- 398.
- Οικοτριβές, «Ποιες διασυνδέσεις; Για ποιους», 28.4.2013
- Parker, D. (1998). "Privatisation in the European Union", in Parker, D. (ed.) *Privatisation in the European Union, Theory and Policy Perspectives*, London: Routledge.
- Ramanadham, V.V. (1991). *The Economics of Public Enterprise*, London and New York: Routledge.
- Thomas, S. (2010). "The Future of Energy: Are Competitive Markets and Nuclear Power the Answer?", an inaugural Professorial Lecture Delivered at the University of Greenwich, 4 February.
- Thomas, S. (2013). "Progress with Energy Markets in Europe", EPSU May 2013.